
HVAD KAN MAN UDSÆTTE ET UDSAT BARN FOR?

Udsatte børn har ret til mere end blot beskyttelse. Og ved at møde dem med høje forventninger i skolen styrker man deres livsduelighed. CLAUS HOLM, lektor på DPU, Aarhus Universitet, forsker i hvilke idéer, der har formet vores opfattelse af udsatte børn, og forklarer, hvordan »styrkeforbedringspædagogikken« i dag vinder indpas.

Af CARSTEN HENRIKSEN

Den sociale arv lever i bedste velgående. I hvert fald i hverdags sproget og i socialpædagogisk praksis. Mens forskningen de seneste 10-15 år har sået tvivl om, hvorvidt børn nu også arver deres forældres sociale problemer, er vi stadig tilbøjelige til at mene, æblet er dømt til at falde tæt på stammen. Derfor gør vi vores bedste for at beskytte de udsatte børn og udfordrer dem ikke over evne. Men måske evner de udsatte børn mere, end vi tror? Måske kan vi gøre mere end at bygge deres modstandskraft op? Måske kan vi ligefrem styrke de udsatte børns udvikling ved at udsætte dem for pres?

I dag er vi vidner til, hvordan idéen om det livsduelige barn vinder udbredelse, vurderer Claus Holm, lektor på DPU, Aarhus Universitet. Han har forsket i, hvilke idéer der har formet vores opfattelse af udsatte børn

---

fra slutningen af 1960'erne og frem til i dag. Ifølge Den Danske Ordbog på nettet er man livsduelig, når man har »styrke og evner til at leve, fungere eller udvikle sig«.

»Et livsdueligt barn er i dag et barn, der udvikler og forbedrer sine styrker, når vi – eller barnet selv – udsætter det for pres i form af høje forventninger i kombination med den støtte, der stadig anses for nødvendig, især når vi taler om udsatte børn,« siger Claus Holm.

Når livsduelighed er aktuelt, skyldes det en bærende idé i samfundsdebatten, der lyder, at alle har ret til og brug for at mobilisere deres resurser, for at vi kan klare os i den globale konkurrence – også de resurser, der potentielt er til stede hos de resurssvage.

»Hvis man ønsker at gøre alle delige til at indgå virksomt i et samfund, som kræver, at flest muligt er i sving, kan skolen bane vejen ved at møde det enkelte barn med differentierede, høje forventninger til dets læringsudbytte og presse det fagligt – også det udsatte barn. Det er den idé, der dominerer billedet,« siger Claus Holm.

»I skolen skal elever møde lærere, der har passende høje forventninger. Lærere, der kan udvikle dem og forbedre deres styrker. Det må godt føre til nederlag for eleven, så længe der er tale om nederlag, der ikke forhindrer eleven i 'at komme igen'.«

Lektor Claus Holm

Da den sociale arv ramte

I 1970'erne dominerede den deterministiske forestilling om social arv. Det barn, der var ramt af social arv, blev opfattet som et sårbart barn, der var mindst lige så sårbart og udsat som sine forældre – hvis ikke ligefrem mere. I udsatte familier akkumule-

SCANPIX

rer sårbarheden op gennem generationerne, mente man. Strategien blev at beskytte børnene mod pres. Fordi barnet fundamentalt var skrøbeligt, måtte skolen ikke bebyrde det yderligere med høje forventninger. Selvom begrebet om social arv i denne form mister sin videnskabelige forklaringskraft omkring årtusindskiftet, dominerer det i praksis danske socialarbejders arbejde med udsatte børn den dag i dag, fortæller Claus Holm, og tilføjer, at den determinisme, der ligger i begrebet om social arv, ellers blødes op med begrebet om risikobørn i 1990'erne. Udsatte børn bliver ikke nødvendigvis altid indhentet af deres familiebaggrund, men har en forhøjet risiko for at komme i problemer. Løsningen er at forebygge på samfundsniveau ved at tage hånd om de sociokulturelle og økonomiske årsager til, at børn kommer i problemer. Samtidig kan man sætte ind på individniveau med støtte og indsatser, der kan opbygge børnenes modstandskraft og gøre dem resiliente.

Antifragiliteten

I dag er vi ifølge Claus Holm vidner til den positive psykologis variant af livsduelighedens pædagogik. Den positive psykologi opererer med i alt 24 forskellige karakterstyrker, der i hvert menneske eksisterer i et bestemt blandingsforhold. Det enkelte menneske har altså ikke 'styrker' og 'svagheder', men 'svage styrker' og 'topstyrker', og ved at inddrage topstyrkerne i det pædagogiske arbejde kan

man ruste barnet til at håndtere pres og udfordringer – også i form af nederlag – og udvikle dets styrker samlet set.

»Der er tale om en styrkeforbedringspædagogik. I skolen skal elever møde lærere, der har passende høje forventninger. Lærere, der kan udvikle dem og forbedre deres styrker. Det må godt føre til nederlag for eleven, så længe der er tale om nederlag, der ikke forhindrer eleven i 'at komme igen'. Livsduelighed i dag er at kunne klare et liv i foranderlighedens tegn. Vi må være parate til at udvikle os anderledes end forventet. Være villige til at sætte os selv under pres for at få en uddannelse. Tilegne os nye kompetencer og varetage nye jobfunktioner – helt generelt handler det for et moderne menneske om ikke at gå under på grund af diskontinuitet i sin tilværelse. Snarere er idéen, at man skal være parat til og positiv overfor disse skift,« siger Claus Holm.

Han knytter livsduelighed hos udsatte børn sammen med begrebet om antifragilitet, som han henter hos den libanesisk-amerikanske filosof Nassim Nicholas Taleb, der i 2012 udgav bogen 'Antifragile: Things That Gain From Disorder'. Hvis vi tager udgangspunkt i det sårbare – fragile – barn, der bukker under for pres, så er modsætningen ikke, som man hidtil har ment, det resiliente barn, der kan modstå presset uden at bukke under. Mod-sætningen er det barn, der ligefrem udvikler sig, ikke på trods af pres, men gennem pres. Det antifragile barn.

»Da det er et udsat barn, må forventningerne nøje doseres, og det vigtige spørgsmål at svare på bliver: hvor meget kan man udsætte et udsat barn for?« siger Claus Holm.

Den største krænkelser

Den livsduelighedspædagogik, Claus Holm ser konturerne af i dag, er ikke forbeholdt udsatte børn. Den omfatter alle børn, unge og voksne. Men problemstillingen bliver særligt tydelig i forhold til udsatte børn.

»I dansk sammenhæng er vi vant til, at vi ikke må udsætte udsatte børn for pres. I hvert fald ikke et pres udefra. Presset må højst komme indefra, som barnets egne forventninger til sig selv. Og ideelt set er det jo også der, det skal ende. At vi lærer at blive selvregulerende personer, der formår at sætte passende høje forventninger til os selv. Med forventninger skal man forandre sig, ja, udvikle sig selv og sine styrker. Den største krænkelser nu om dage er, når man blot vil drage beskyttende omsorg for mennesker, der er sårbare, men ikke drage omsorg for deres læring og udvikling,« vurderer Claus Holm. ■

CLAUS HOLM

Ph.d. og lektor i pædagogisk sociologi og institutleder på DPU, Aarhus Universitet.